

Vztahy Irů a Angličanů v období 1553-1603 z pohledu narativních a náboženských pramenů

Úvod

Anglo-irské vztahy jsou živým tématem i mimo území Irské republiky a Spojeného království již od minulého století. Do všeobecného povědomí se politické i společenské napětí mezi těmito dvěma ostrovními státy propalo v sedmdesátých letech minulého století v podobě nestability, všeobecné nespokojenosti, diskuzí o právech žen a především formou dramatických pouličních bojů občanské války. V moderní době můžeme toto období vnímat jako špičku ledovce, která nejenže nekončí v sedmdesátých letech 20. století, ale ani v něm nezačíná. Kořeny této dlouholeté antipatie sahají hluboko do raně středověkých dějin.¹ Tato práce se zabývá kulturními, konfesními a okrajově sociologickými změnami ve vzájemném vnímání dvou národů v návaznosti na politické události. Konkrétně jde o vlády dvou tudorovských panovnic, Marie I. a Alžběty I. (1553-1603).

Toto období je pro území Britských ostrovů specificky nabitě a pro irskou stranu společnosti zásadní – právě zde je dovršen staletý transformační proces vrcholící v konečném zahrnutí Irska pod anglickou nadvládu, a především proběhnuvší náboženská reformace. Během šesti let mezi nástupem Marie I. na trůn a korunovaci Alžběty I. proběhla tzv. mariánská restaurace² a poté alžbětinské reformy. Každá část království se s těmito událostmi v relativně krátkém časovém rozmezí vyrovnávala rozdílně. V následujících odstavcích budou uvedeny základní prameny této práce a badatelské cíle, současný stav bádání

¹ Ačkoliv vliv Normanů na Irsko slábnul či se zmenšovalo jejich geografické pole působnosti, jejich vláda či osadníci byli od středověku v různé intenzitě přítomni viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 18-20.

² Po smrti Jindřicha VIII., který se postavil do čela své vlastní anglikánské církve došlo k zavedení *Book of common prayer* v roce 1549. To znamenalo zrušení používání katolické liturgie. Marie I. se snažila během své krátké vlády toto změnit a v roce 1553 v rámci královského prohlášení opětovně uznala legitimitu vedení mše dle katolických zvyklostí. JEFFERIES, Henry: *The Marian Restoration in Ireland*. British Catholic history, vol. 33, 2016, s. 12-31. Dostupné online: https://www.academia.edu/27458182/The_Marian_restoration_in_Ireland_2016 [cit. dne 22.5. 2023].

a historiografie.

K současnému stavu výzkumu v této problematice – tudorovské období na Britských ostrovech je velmi populární a odborně zpracované téma. V irském prostředí jsou častým tématem odborných prací rebelie a násilná forma anglikanizace, církevní a vojenské dějiny obecně – jedním z badatelů v této oblasti je například James O'Neill, pracovník na Univerzitě v Corku, který se soustředí na militarismus přelomu 16. a 17. století. Irským odporem v podobě devítileté války (také známé jako Tyroneho rebelie) se zabývá Hiram Morgan, akademik na Univerzitě v Corku. Otázce tudorovského záboru Irska se dlouhodobě věnuje historik Steven G. Ellis, emeritní profesor na Univerzitě v Galway. Zaměřuje se především na anglickou společnost a anglické instituce v Irsku. Až v posledních letech se do popředí odborného zájmu dostává i kultura – specificky role ženy ve společnosti a její práva. Mezi takové autory patří Gillian Kenny, výzkumná pracovnice na Trinity College v Centru pro gender a ženská studia. Zaměřuje se hlavně na roli žen a ženská témata v pozdně středověkém a raně novověkém Irsku a Skotsku, stejně jako na sňatkovou politiku Angličanů a Irů. Příkladem z okruhu kulturních dějin může být Carla Lessing, která ve své monografii *Promoting English civility in Ireland* sleduje prezentaci anglické nadvlády nad Irskem jako vítězství civilizace nad divoštvím. Na vztahy Irska a Anglie v době Tudorců se specializuje i Christopher Maginn, nyní historik na Fordham University v New Yorku. Jedním ze stěžejních témat moderní irské historiografie v kontextu tudorovského období je rovněž snaha o uvedení zastaralých trendů na pravou míru, zejména se jedná o irskou reputaci jakožto barbarského a krutého národa. Tento přinejmenším kontroverzní názor anglická veřejnost získávala skrze historické popisy válek a nepokojů a není od věci připustit, že tento názor panoval i v širší Evropě až do dnešní doby vzhledem k nedávné občanské válce v minulém století.³

V následující části budou představeny prameny narativní a náboženské povahy. Jsou v této práci zastoupeny především kulturními a společenskými projevy vzájemných vztahů Angličanů a Irů mimo politickou sféru,⁴ reakcemi na aktuální politické a náboženské dění v zemi a změnami recipročních procesů. Do

³ Například v období 17. století je počet politických pamfletů a satirických obrázků vyšší a tento trend pokračuje s rostoucí gramotností a rozšiřováním tisku do širších vrstev obyvatelstva.

⁴ Politickou sférou jsou myšleny prameny normativní povahy – nařízení a zákony, oficiální postoje vlády či panovníka a jeho zástupce v Irsku.

této kategorie byly zařazeny například kroniky, divadelní hry, poezie, vzdělávací a filozoficko-náboženské texty vydávané soukromými osobami. Právě ty poskytují vhled do vnímání obou národů.

Pro vytvoření náboženského kontextu poslouží edice pramene *The rise and growth of the Anglican schism* katolického kněze Nicholase Sanderse. Své polemiky k politickým a zejména náboženským událostem vydal latinsky roku 1585. Edice byla vydána v roce 1877 v Londýně. Ke komparaci bude tento pramen postaven vedle díla Johna Foxe: *The Book of Martyrs*. Protestantský autor zpracovává široké časové rozmezí a pro tuto práci je důležité porovnat pohled na události v Irsku dle katolického a dle pro-protestantského autora. Nezastupitelné místo oblasti narativních pramenů má *Historie of Ireland, collected by threee learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*, vydaná v Dublinu v roce 1633, nicméně část, která je pro tuto práci předmětná, je *Edmund Campion's historie of Ireland* z roku 1571. Tuto kroniku katolický kněz Campion sepsal od dob christianizace Irska až k vládě Alžběty I. V tomto spise se autor v prvních kapitolách věnuje povaze Irů a irskému jazyku. Je tedy velmi cenný díky pohledu Angličana – katolíka na celou irskou společnost, historii i současnost. Součástí tohoto svazku je i dílo anglického protestantského básníka Edmunda Spensera, který v Irsku pobýval a v roce 1596 sepsal pamflet *A view of the present state of Ireland*.⁵ Tyto dva prameny tedy stojí v opozici vůči sobě díky odlišné konfesi jejich autorů a jejich analýza stanoví, zda se hodnocení irské komunity lišilo na základě náboženského vyznání subjektu. Jako kulturní a společenské odkazy na Irsko či Iry fungují také krátké zmínky v divadelních hrách nebo například zobrazování postav Irů na dobových mapách

Část pramenné základny je možné nalézt v různých podobách na internetu, stejně jako některé části sekundární literatury či odborných článků. Svazek *Historie of Ireland, collected by threee learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser* je uložený v Marsh's Library v Dublinu. Tato instituce je nejstarší veřejnou knihovnou na území Irska a nyní funguje jako důležité badatelské centrum, spojující muzejní, edukativní a knihovnickou činnost.

⁵ Toto dílo nebylo za autorova života publikováno a vyšlo právě až v roce 1633 v souborném díle *Historie of Ireland, collected by threee learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser* – viz MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633 [cit. dne 6. 11. 2023].

Shromažďuje svazky a prameny z doby renesance a osvícenství.

Mezi základní hypotézy v této práci patří především představa o preferenci konkrétního panovníka na základě etnické příslušnosti subjektu. Příkladně, že Irové pravděpodobně budou stranit, ať už veřejně či soukromě, královně Marii vzhledem k jejímu katolickému vyznání. Naopak že Angličané žijící v Irsku či se k Irsku vyjadřující budou pevně stát za královnou Alžbětou, protože zastává jejich náboženské i morální hodnoty. S touto hypotézou se logicky pojí první badatelská otázka – jak velkou roli hraje etnicita ve výsledném vztahu vůči panovníkovi? Převažuje v tomto vztahu etnická/národnostní příslušnost nad náboženským vyznáním? Je možné, aby konfese panovníka byla důležitější, než jeho národnost? Srovnajme, zda může být panovnice Marie I. pro Iry přijatelnější než Alžběta I. na základě jejího bližšího vztahu ke katolicismu, nebo tento vztah poškodí již fakt, že jde o anglickou panovnici, a tudíž ji Irové nemohli přijmout, ač jim byla bližší vzhledem k náboženskému vyznání. Všechny tyto úvahy a příklady lze převrátit v otázce vztahu k Alžbětě.

Druhou otázkou, kterou si tento příspěvek klade je, zda během zvoleného období došlo k zásadním změnám ve vzájemných vztazích národů Irů a Angličanů – ať už pozitivním či negativním, jak se tyto změny projevovaly a jaké povahy mohlo být vzájemné zobrazování těchto etnik ve společnosti.

1. Prameny narativní povahy

Na základě pramenů této práce je zřejmé, že oboustranná analýza vztahů je neuskutečnitelná. Velká část dokumentů v Irsku shořela při nepokojích ve dvacátých letech 20. století a období vlády Tudorovců je již natolik propojené anglickou nadvládou, že vlastní irské prameny téměř neexistují. Prameny se dochovaly především na anglické straně, která se nějakým způsobem vůči Irsku vyjadřuje.

Prvním z pramenů narativní povahy je pro tuto práci publikace *Historie of Ireland, collected by three learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*.⁶ Jedná se o soubor děl věnujících se Irsku, jeho historii a potažmo současnému stavu. Svazek byl vydán v roce 1633 v Londýně. První dvě části jsou spisy primárně popisující politické i náboženské dějiny Irska, obyvatele,

⁶ WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

zvyky a přírodní podmínky. Třetí část je literární reakcí na politické události v osmdesátých a devadesátých letech 16. století zpracovaná formou divadelně-prozaického dialogu. Autoři spisů jsou Angličané rozdílného vyznání, a tudíž jsou pro tuto práci důležití právě v otázce jejich konfese a zda ta ovlivňovala jejich názory.

1.1 Edmund Campion – Historie of Ireland

První část souboru *Historie of Ireland* je kronika Edmunda Campiona z roku 1571. Campion byl anglický katolický kněz, při pobytu v Irsku se přátelil s Jamesem Stanihurstem⁷ a věnoval svou knihu lordu Robertu Dudleymu, 1. hraběti z Leicesteru, v době, kdy pobýval v Dublinu. Z uvedeného vyplývá, že Campion se stýkal především s anglickou společností, která v Irsku fungovala jako vládnoucí vrstva, a nepřišel tedy do častého či hlubšího kontaktu s rodilými Iry.⁸ Během vlády Marie I. královnu přivítal na své alma mater v roce 1553 a později působil na St. John's College, kde se setkal rovněž s Alžbětou I.⁹ Edmund Campion pro tuto práci zůstává přínosnou osobností, krátce vystupující jako katolík v protestantském prostředí.¹⁰

Ve svém díle Edmund Campion Irům věnuje značný prostor, a i z toho důvodu bylo jeho dílo zahrnuto do předních pramenů této práce. Kronika se dělí na kapitoly, v nichž systematicky rozebírá jednotlivá témata. Pro tuto práci jsou nejzásadnější: kapitola 2. – *Temporal Nobility*, kapitola 4. - *Of the Irish tongue and the name Hibernia, Ireland*, kapitola 5. - *Dispositions of the People* a kapitola 6. - *Of the meere Irish*. Z pozice katolického Angličana se projevuje spíše jeho subjektivní či citově angažovaný styl psaní, ačkoliv si v úvodu snaží zachovat

⁷ James Stanihurst působil v irském parlamentu a také jako "Recorder of Dublin" (justiční pracovník s právem vystupovat u soudu), Campion u něj byl častým návštěvníkem viz LEE, Sidney (ed.): *Dictionary of National Biography*. London 1898, vol. 54, s. 88–89. Dostupné online:

<https://archive.org/details/dictionaryofnati54stepuoft/page/88/mode/2up> [cit. dne 9.9. 2023].

⁸ Přinejmenším se o tom ve svém díle nezmiňuje.

⁹ Viz *The Encyclopaedia Briannica a dictionary of arts, sciences, literature and general information*, vol. 5 Calhoun to Chatelaine, Eleventh edition. New York 1910, s. 136–137. Dostupné online:

<https://archive.org/details/EncyclopaediaBritannicaDict.a.s.l.g.i.11thed.chisholm.1910-1911-1922.33vols/05.EncycBrit.11th.1910.v.5.CAL-CHA./page/n153/mode/2up> [cit. dne. 9.9. 2023].

¹⁰ Nicméně zůstává na pováženou – do jaké míry bylo Irsko – resp. Dublin a Koloví protestantské, pokud v něm mohl jezuita jako Campion působit pod ochranou svých konexí? Irsko pravděpodobně za vlády Alžběty, kdy Campion v Irsku působil, nebylo stejně protestantské, jako samotná Anglie. Politicko-kulturní okolnosti v Irsku dlouho umožňovaly kontinuitu svěbytného irského náboženství, jako tomu bylo třeba v případě irského venkova, na které měla ještě v době Jakuba I. značný vliv katolická církev skrze jezuitský řád. Viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelis rule*. New York 1998, s. 229–230.

historickou odbornost a pečlivě uvádí předchozí stav práce a představuje, kterým etapám historie se bude věnovat. Druhá kapitola *The Temporal Nobility* popisuje především místní významné rody a rodiny s přihlédnutím k jejich krátké historii a oblasti působnosti. Právě zde poprvé naráží na první důvod jeho s textem pokračující averze – Campion v části věnované městu Cork zmiňuje „(...) *some of Irish blood, some degenerate and become Irish.*”¹¹ Přinejmenším zářející obrat „*degenerate and become Irish*” poté použije ve své kronice mnohokrát.¹² V raně novověké angličtině se jedná o termín pro označení zhoršení stavu, úpadek z primárně počestného rodu do nižších poměrů,¹³ v tomto případě degeneraci z původně anglického obyvatelstva do irského etnika. Tento výraz se aplikoval s jednoznačně negativní konotací, jak dokazují i další příklady jeho použití. Jak v případě rodiny Lorda Berminghama, barona z Athenrye „*now degenerate and become mere Irish, against whom his ancestors served valiantly in A. 1300.*”¹⁴ Zde je k podpoře dojmu, že si Angličan pohoršil, pokud se stal Irem,¹⁵ užito slova „*meere*”, které se překládá jako „pouhý” či „jednoduchý”, „nesmíšený”¹⁶ v kontrastu s důrazem na urozenost jeho anglických předků. Pokud Campion stavěl tón na téma změny národnosti i na názorech místních, ve své kronice se o takových důkazech nezmiňuje. Jedná se tedy pouze o jeho osobní způsob vyjádření, nicméně není od věci předpokládat, že se jednalo o názor na anglické straně všeobecně uznávaný. To dokládá například i úryvek z řeči Jamese Stanihursta z roku 1570. Campion tuto řeč do svého díla zahrnuje v části věnované popisu vlády Alžběty I. Stanihurst ve svém známém projevu naráží na intelektuální úroveň v Irsku a současnou situaci země označuje za civilizovanější, než jaká byla před čtyřiceti lety, což přisuzuje faktu, že mnoho obyvatel posílá své syny na studia do Anglie. Vyjadřuje přání vychovat v nejsprostších obyvatelích pevná anglická srdce za

¹¹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 4. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹² Např; „*English gentleman of longest continuance in Ireland are the race of those which at this day (...) do keep the properties of their ancestors lands (...). There are Savages, Iordanes, FitzSimonds, Chamberlaines (...), now degenerate and called in Irish MacMahon the Beares son.*” Tamtéž, s. 13–14.

¹³ LANCASHIRE, Ian (ed.): heslo degenerate. In: <https://leme.library.utoronto.ca/lexicon/entry/1345/10325> [cit. dne 9.9. 2023].

¹⁴ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 7. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁵ Je zajímavostí, jakým způsobem mohlo docházet k transformaci z jedné národnosti do druhé, jaká časová perioda byla podmínkou či způsobem chování musely být osvojeny, aby se jedinec stal příslušníkem jiného etnika. Zůstává rovněž otázkou, jak na takové obyvatele reagovali rodilí Irové a zda takové osoby nebyly pouze vyřazeny z anglické skupiny a zda je vůbec irská komunita přijala.

¹⁶ LANCASHIRE, Ian (ed.): heslo mere. In: <https://leme.library.utoronto.ca/lexicon/entry/1345/23629> [cit. dne 9.9. 2023].

pomoci vystavění nových škol s anglickým vedením, vyučováním čistého anglického jazyka a způsobů odívání a chování. Stanihurst Irsko soustavně označuje za „*our Realm*“ a snadno by mohlo dojít k záměně za celé anglické království, pokud by zvláště nepoužíval označení pro Anglii v případech srovnávání obou zemí.¹⁷ Ze Stanihurstovy plamenné řeči lze snadno usoudit, že víceméně nadřazený postoj nebyl v anglické společnosti nijak vzácný, ačkoliv v Irsku sami žili a působili. V tomto případě se jednalo o přezíravost související se vzděláním „civilizovaností“ původních Angličanů, kteří svým obratem k Irům „zpusťli“.¹⁸

Campionova typologie Irů se další četbou ještě podrobněji kategorizuje. Ke kvalitě přidává rovněž míru, jako je tomu u popisu anglických gentlemanů, například v případě vévody Clarence „*now very wilde Irish*“ či MacCostilaghe „*now very Irish*“.¹⁹ V Campionových očích bylo tedy možné být „více“ či „méně“ Irem, protože tuto míru zmiňuje bez vysvětlení. Adjektivum „*wilde*“ má stejný význam jako v moderní angličtině, tedy „divoký“, a naznačuje, že někteří národní konvertité mohli zůstat civilizovanými, zatímco někteří „zdivočeli“. V těchto případech tedy autor svůj negativní postoj vůči Irům staví na základě Angličanů, kteří si pohoršili a zradili vlastní národ, pokud se Iry stali.²⁰ Jedná se tedy o etnický založenou antipatii. Není to ovšem poslední důvod, proč Campion irskou společnost opakovaně odsuzuje.

V rámci popisů rodilých Irů převažuje kritika, která často souvisí s irskými lidovými či zvyklostmi či pověrami „*They follow the dead corpses to the grave with howlings and barbarous out cries, pittypfull appearance, where grew (I suppose) the proverb to weep Irish (...)*“.²¹ Tyto výtky mají bezpochyby svou váhu z jeho pohledu především kvůli jeho zásadovému odmítání praktikování lidových tradic na úkor těch křesťanských. Ostatně pověřivost Irům obecně vyčítá. V úvodu kapitoly *Of the meere Irish* se pozoruhodně zabývá starými zvyky Irů, které, jak z textu

¹⁷ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 131–133. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁸ Campion ovšem nebyl jediný, kdo tuto situaci popisoval negativně – více viz PALMER, Patricia: *Language and conquest in Early modern Ireland. English renaissance literature and Elizabethan imperial expansion*. Cambridge 2004, s. 98–100.

¹⁹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 8. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

²⁰ O civilizovanosti jako prostředku k dokázání anglické nadřazenosti vůči ostatním národům při vytváření funkčního anglického systému na území království více viz LESSING, Carla: *Promoting English civility in Tudor Ireland: Ideology and rhetoric of difference*. Hannover 2021, s. 50–51.

²¹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 14. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

vyznívá, již nejsou praktikovány, nicméně stály za podrobný popis v jeho díle. Další hloubku svým tvrzením o „*old customs of the Irish*” dodává skrze odvolání se na antické autory. Mezi takové patří i Gaius Julius Solinus nebo kartograf Strabón, z jehož poznatků o Irsku a jeho obyvatelích si Campion vybral veskrze brutální zmínky o kanibalismu a násilí.²² Za povšimnutí stojí i fakt, že autor vyčlenil pro „jednoduché“ Iry vlastní kapitolu – vedle kapitoly 5. *Dispositions of the People* je i samostatná kapitola 6. *Of the meere Irish*. Ačkoliv v páté kapitole lid jakožto takový popisuje beze zbytku detailně – věnuje se povaze, vzhledu a dokonce na „*meere Irish*” naráží ve srovnání s „*English Irish*” a není tedy příliš jasné, proč se rozhodl přidávat další kapitolu s identickým tématem.²³ V šesté kapitole tedy doplňuje zvyky a tradice, kterými opovrhuje, a mimoděk naznačuje, že „*English Irish*” tyto nepraktikují.²⁴ Tímto uvádí druhý důvod, proč Iry ve většině svého textu odsuzuje a vedle etnického hlediska přidává faktor náboženský. Edmund Campion zde Iry (jmenovitě prosté či rodilé) zavrhuje kvůli jejich tendenci lpět na pohanských či lépe ne-křesťanských tradicích a zvycích.

Pro rovnováhu je nicméně důležité zmínit, že dílo není prvoplánově negativním manifestačním textem. Campion své názory vysvětluje pro sebe pádnými argumenty a zároveň nesahá pouze po kritice – v kapitole 5. *Dispositions of the People* Irům přiznává i kvality jako „nábožní, upřímní, vynikající jezdcí, bystří, dobrodružní, dobrosrdeční“.²⁵ Tím ovšem jeho pozitivní tón končí. Vyjma popisu země, kdy irské krajině přiznává její rozmanitost, čerstvý vzduch a zejména

²² „*Strabo, the famous Geographer (...) more than fifteen hundred years ago tells (without asservation) that the Irish were great gluttons, eaters of mans flesh. And counted it honourable for parents deceased to be eaten up of their children...*” viz

CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 16. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

²³ Obsahově se tyto kapitoly obě týkají Irů, jejich povahy a zvyků. Pátá kapitola je kratší a k jejímukonci Campion uvádí rozdíl mezi Irish a English Irish, který do té doby v rámci této kapitoly nerozlišoval. Šestou kapitolu začíná tedy slovy „*touching the meere Irish*” – čímž naznačuje, že se v páté kapitole obyčejným Irům nevěnoval, tím ale jeho tvrzení vzájemně kolidují – zvyky, které hanlivě a dlouze popisuje v kapitole 6. již uváděl v kapitole 5. Nabízí se tedy vysvětlení, že šestou kapitolou jednoduše rozvedl vše, co v předešlé zmínil. Autorova typologie *Irish* a *English Irish* jev těchto kapitolách nesystematická.

²⁴ Zde je tedy prokázán již dobově uznávaný rozdíl mezi rodilými Angličany a Iry a těmi, kteří jakožto rodilí Angličané Irsko osidlovali od 12. století, a tudíž se Iry v očích anglické veřejnosti stali - „*Again, the very English of birth, conversant with the brutish sort of that people, become degenerate in short space and are quite altered into the worst rank of Irish Rogues. It is further to be known, that the simple Irish are utterly another people than our English in Ireland, whom they call boddai Sassoni's - that is English and Saxon churles (...)*” - CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 14. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

²⁵ Tamtéž, s. 13.

vyzdvihuje to, že se tam nenachází žádná jedovatá zvířata či plazi a predátoři.²⁶

V neposlední řadě je důležité zmínit míru a počet rebelií, které v Irsku probíhaly za vlády Marie I. a Alžběty I., a zda se v něčem lišily. Edmund Campion věnuje oběma panovnicím společnou kapitolu 10. – *Edward 6., Mary and Elizabeth*.²⁷ Ani Jindřich VIII. neměl nad Irskem plnou moc²⁸ a tudíž i za vlády jeho dcer Irsko zůstávalo značně mocensky decentralizované. Campion se ke konkrétním krokům obou panovnic příliš nevyjadřuje, zaměřuje se především na aktivity zástupců jejich moci – úřadu místodržitele. Výjimkou tvoří zmínka o královně Marii, kdy jmenovala a záhy odvolala místodržitele sira Anthonyho St. Legera. Jde o jedinou konkrétní situaci, kdy autor připisuje aktivitu anglické panovnici, v tomto případě navíc přidává komentář „*Queen Mary established in her crown*“.²⁹ Výsledkem neobsazené funkce místodržitele byly nepokoje a nájezdy klanů Toole a Cavenaghese, které se podařilo potlačit s pomocí některých města šedesát lidí bylo exemplárně popraveno.³⁰ Nástupcem sira Anthonyho St. Legera se stal Thomas Radclyffe, který se v Irsku potýkal především s klany Skotů a Irů, které se spojily v hrabství Ulster proti Angličanům. Po smrti královniny Marie se odebral do Anglie a po korunovaci Alžběty se vrátil do Irska a dál řešil stávající potíže. Za Alžběty zmiňuje Campion v první řadě o povstání Shane O’Neila, „*the Irish enemy of greatest force then living (...)*“³¹, které se nepodařilo potlačit ani siru Nicholasi Arnoldovi a Shane O’Neil zabral celý Ulster. Campion kritizuje postup anglických pánů v Irsku, kteří dopustili, aby „*the meere Irish waxed insolent...*“³² V souvislosti s O’Neilem je vhodné zmínit, že Campion jej označuje titulem prince.³³ Další rebelií za vlády Alžběty Campion uvádí Butler’s rebellion v roce 1569, kterou

²⁶ Tamtéž, s. 9–11.

²⁷ S tím, že Jindřichovi VIII. se věnuje zcela samostatná kapitola. Může to být způsobeno faktem, že v době vydání Campionovy knihy nebyla Alžbětina vláda u konce, a tudíž kapitola není porovnání s Jindřichovou tolik obsáhlá, vláda Marie I. sestávala z krátkých pěti let.

²⁸ Ať už politickou či náboženskou viz. ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 207–209.

²⁹ CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 124. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

³⁰ Nutno dodat, že porážku těchto klanů Campion popisuje přezíravě jako „*sudden skirmishes*“ a podtrhuje tedy fakt, že pro místodržitele nebylo těžké tuto malou vzpouru potlačit viz CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland. Dublin 1571*, s. 124–125. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

³¹ Tamtéž, s. 125.

³² Tamtéž, s. 126.

³³ Navíc používá frázi „*of all the Irish Princes*“ – což naznačuje, že v Irsku bylo za vlády Alžběty větší množství irských takových vůdců, kteří i Angličany byli označováni za prince. Campion tedy mimoděk přiznává rozdílnost anglického vlivu na irské půdě viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 353.

uzavírá poznámkou, že účastníci toho bláznovství jsou nyní vydáni královně na milost.³⁴ Královnu Alžbětu Champion nezmiňuje jmenovitě vůbec,³⁵ toto je jedna z mála poznámek, které vůči její osobě má.

1.2 Edmund Spenser – A View of the State of Ireland

Edmund Spenser sepsal *A view of the State of Ireland* v roce 1596, svého času působil jako sekretář místodržitele (Lord Grey of Wilton). Za své služby koruně získal od Alžběty I. v hrabství Cork 3000 akrů půdy a v Irsku žil dlouhodobě.³⁶ Spenser se za života prosadil jako uznávaný básník, právě v Irsku sepsal epos pro královnu Alžbětu – *Faerie Queen*.³⁷ Je tedy přímým protikladem Edmunda Campiona – Spenser je protestant a nepůsobil profesně v náboženské sféře. Jeho dílo je postaveno v komparaci ke Campionovi právě z důvodu jejich rozdílné konfese za účelem zjištění, zda konfese hrála roli v názorovém spektru Angličanů na Iry. V díle *A view of the state of Ireland* nechává Spenser své postavy formou alegorického dialogu komentovat dobové dění v Irsku, kdy si Irenius a Eudox vzájemně vyměňují své zkušenosti a znalosti o Irsku a Irech, ačkoliv v konečném důsledku se jejich názory nijak neliší. Zřejmé ale zůstává jeho poselství mezi řádky – oslavit anglickou stopu v Irsku, vyzdvihnout práci tudorovských panovníků v oblastech zušlechtování irské krajiny, lidu a práva. Lze tak soudit z faktu, že rozhovor Irenia a Eudoxe se nedotýká pouze momentální politické situace, ale vrací se již k dobám Jindřicha II. Plantageneta a k prvotnímu osidlování Irska Normany. Veškeré anglické úspěchy v Irsku autor zmiňuje na úkor Irů. Ve srovnání s Edmudem Campionem upřednostňuje veskrze negativní postoj vůči gaelskému obyvatelstvu, opět na základě lidových tradic či zvyků – „*Do they not use any ceremony in this election for all barbarous nations are commonly great observers of ceremonies and superstitious rites.*”³⁸

Spenser se nicméně neomezuje pouze na kritiku náboženství, prostřednictvím svých postav naráží na politiku a skrze ni dodává anglo-irským

³⁴ Tamtéž, s. 130

³⁵ Její nástup na trůn naznačuje v textu pouze zmínka o smrti královny Marie.

³⁶ Spenser nebyl jediný anglický spisovatel, který odjel do Irska hledat inspiraci a v průběhu toho si přišel na značné jmění a půdu viz SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017, s. 99.

³⁷ WARE, James: *The preface to The View of the state of Ireland*. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633, s. 3.

³⁸ SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 5. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

vztahům zcela nový rozměr.³⁹ Místy volí optiku laskavého pečovatele a poznamenává, že Irům by bylo lépe, pokud by upřednostňovali anglické právo nad stávajícím brehon law „*But you say they do not accept them, but delight rather to lean to the old customs and Brehon laws, though they are much more unjust, and also more inconvenient for the common people (...) As for the lawes of England, they are surely most just and most agreeable both with the government and with the nature of the people.*” V této ukázce je zřetelné, že Spenser neber v potaz charakterové rysy Irů a povrchně doporučuje užívání anglického práva bez ohledu na sociologické, náboženské nebo kulturní rozdíly, které tyto dva národy odlišují, a tudíž znemožňují úspěšnou aplikaci stejného zákonodárství.⁴⁰ Tento tón není výjimkou v celém textu nechává své postavy mluvit z nadřazené pozice, kdy pro udržení míru je nutné mezi Iry mít dostatek Angličanů, aby zabránili šíření „irského zla“.⁴¹ Irskou krvelačností, kterou Campion zmiňoval skrze antické autory, Spenser popisuje bez okolků „*And therefore since now we purpose to draw the Irish from the desire of war and tumults to the love and peace and civility.*“⁴² Doporučuje tedy přeučovat irskou společnost od raného mládí, dbát na vyučování vědy, gramatiky, a především katechismu reformovaného křesťanství.⁴³ V tom je zajedno s Campionem a potažmo i Stanihurstem, kteří rovněž jako argument proti Irům používají anglickou civilizovanost a intelekt. Mezi politické a právní návrhy na zlepšení situace v Irsku vřazuje i náboženskou tematiku, byť s menší intenzitou, jako tomu bylo na straně Campiona. V rámci politické situace⁴⁴ zdůrazňuje, že je nutné v Irsku zachovat a „zasadit“ reformované křesťanství, které nelze získat skrze

³⁹ Již v době vydání (1633) Spenserovo dílo čelilo kritice a bylo velmi kontroverzní, protože krátce po jeho zveřejnění probíhala v Irsku další válka (1641-1653) a Cromwellovo dobytí Irska, tudíž Spenserův text efektivně fungoval v dobovém chápání jako válečná žurnalistika a svým způsobem návod na vedení soudobého konfliktu viz MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s.210–229. Dostupné online:

https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633 [cit. dne 6. 11. 2023].

⁴⁰ K právu se Spenser vrací opakovaně a obvykle s odvoláním na záležitosti majetků a půdy –

„*Neither should their lands be taken away from them but only to reduce thing into order of English law and make them hold their lands of her and to restore her (...) so as they should hence forth hold them rightfully which they now usurpe wrongfully.*“ – SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 105. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁴¹ „*For that is the evil which now I find in all Ireland, that the Irish dwell altogether by their septso as they may practise or conspire what they will, whereas if there were English well placed amongthem they should not be able once to stir or to murmure...*“ - tamtéž, s. 87.

⁴² Tamtéž, s. 111.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Spenser naráží explicitně na Španělsko z důvodu aktuálních vztahů mezi Alžbětou I. a Filipem II. Španělským

„*popish priests, church of Rome, Spaine or Remes*“, které, jak autor v další části naznačuje, stále tajně pronikají do irských domovů.⁴⁵

V kontextu této práce nelze ponechat stranou Spencerovu loajalitu vůči Alžbětě I. – v textu zdůrazňuje královninu svrchovanost nad Irskem.⁴⁶ Alžbětu skrze své postavy horlivě brání a často odsuzuje rebelie proti ní „(...) *he surely then deserves the punishment of that snake and should worthily be hewed to pieces.*“⁴⁷ Tento fakt není nicméně překvapením, přesto zásadně ovlivňuje výsledné chápání textu. Velkou část dialogu totiž prostupuje politická propaganda – odsuzování Tyroneho rebelie a irských tendencí ke vzpourám. Právě v politice je mezi Spenserem a Campionem zřetelný rozdíl – Campion se omezuje na pouhé konstatování svých výhrad, naproti tomu Spenser důležitě navrhuje změny, které musí v Irsku nastat.⁴⁸ Mezi takové, bezpochyby nejdrastičtější návrhy, patří i odstavec věnovaný řešení nepokojů v Irsku, které postava Irenia doporučuje ukončit jednoduše řízeným vyhladověním Irů, které je dožene ke kanibalismu, pro ně ne neobvyklým.⁴⁹

2. Prameny náboženské povahy

Prvním pramenem náboženské povahy je dílo katolického kněze Nicholase Sanderse *De Origine ac Progressu Schismatis Anglicani*, vydané latinsky v roce 1585. Z důvodu jazykové bariéry byla pro tuto práci zvolena anglická edice z roku 1877.⁵⁰ Jedná se o naučný text o náboženské historii, v této práci má své místo opět díky konfesi – jde o druhého katolického kněze vedle Campiona.

⁴⁵ SPENSER, Edmund: A view of the state of Ireland. 1596, s. 113. In: WARE, James: The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser. Dublin 1633.

⁴⁶ “Truly neither can the Irish nor yet the English Lords think themselves wronged, nor hardly dealt with all herein to have that which is indeed non of theri own at all – but her Majesties absolutely given to them.” - SPENSER, Edmund: Historie of Ireland. 1596, s. 105. In: WARE, James: The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser. Dublin 1633.

⁴⁷ Tamtéž, s. 79.

⁴⁸ Po vydání v roce 1633 byl Spenserův text vnímán jako praktická politicko-válečná příručka a zůstává tomu tak v historiografii dodnes viz MALEY, Willy: A View of the present state of Ireland (1596, 1633). In: VAN ES, Bart (ed.): A Critical companion to Spenser studies. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online:

https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633 [cit. dne 6. 11. 2023].

⁴⁹ SPENSER, Edmund: Historie of Ireland. 1596, s. 72. In: WARE, James: The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser. Dublin 1633.

⁵⁰ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrigh>.

Pro vytvoření rovnováhy dvou katolických a dvou protestantských autorů bude analyzován i pramen Johna Foxe – *The Book of Martyrs*⁵¹ Sanders a Foxe jsou z důvodu své obsahové orientace využity pro doplnění a ověření, zda závěry z prvních dvou pramenů lze označit za společné pro jimi zastoupené strany. Foxe a Sanders nesepsali svá díla jako vyjádření či zhodnocení stavu irské společnosti či země, jako je tomu u Campiona a Spensera.

2.1 Nicholas Sanders – The Rise and Growth of the Anglican Schism

Krátkým úvodem k dílu Nicholase Sanderse a jeho osoby samotné je třeba uvést, že toto dílo v porovnání se dvěma předchozími není primárně určené ke studii stávajícího stavu Irska či obyvatel. Jedná se o monografii vztahující se k historii, vzniku a zavádění anglikánské církve. Pro tuto práci je nicméně přínosné ve smyslu původu a vyznání jeho autora a jeho činnosti za života – Sanders krátce působil v Irsku na pomoc tamním katolíkům,⁵² a tudíž je možné odrazy této aktivity a vztahu k Irsku najít i v jeho díle, jakkoli sporadicky. Svou knihu publikoval poprvé v roce 1585 latinsky v Kolíně nad Rýnem.⁵³

V porovnání s druhým anglickým katolíkem – Edmundem Campionem – hlavním rozdílem mezi nimi je fakt, že Campion za svého života dlouhodobě žila pracoval v Irsku a Anglii a Sanders naopak většinu svého aktivního života strávil mimo Britské ostrovy, a tudíž se k tamnímu dění vyjadřoval pouze skrze orální či psaná svědectví a svůj krátký pobyt.⁵⁴ Většinou se jeho text týká politických událostí a náboženských opatření. Je jednoduché identifikovat Sandersův postoj vůči nim, o to těžší je ale rozpoznat kdy čerpal z názorů místních a kdy pouze komentoval zřejmě všeobecný názor. Jedním z takových názorů je společný i pro Campiona a Sanderse. Jde o vyjádření k jazykové vybavenosti Irů – dle Campiona i Sanderse uměli dobře latinsky a běžně tento jazyk používali.⁵⁵ Sanders na tento

⁵¹ Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up.

⁵² RISHTON, Edward: *Edward Rishton to the Reader*. In: SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. cxlii. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

⁵³ LEWIS, David: *Introduction*. In: SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. xiii. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

⁵⁴ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. cxlvii. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl00sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

⁵⁵ Irové byli všeobecně jazykově vybavenější, než se z pohledu jejich koloniálních sousedů mohlo zdát (při vzájemných jednáních bylo nutné používat překladatele) – díky církvi většinou rozuměli základům latiny a samozřejmě vyšší vrstvy obyvatel či zástupci kléru byli schopni dorozumět se např. francouzsky či španělsky.

fakt naráží při výpočtu důvodů, proč byla reformace za Eduarda VI. pro křesťanství v zemi likvidační. Zmiňuje, že za Eduardovy vlády bylo nařízeno, aby se mše celebroyaly v obecné řeči. Toto nařízení označuje za absurdní, protože výsledkem bylo, že Irové nebyli schopni knězi rozumět, oproti situaci v dobách, kdy byla mše sloužena v latině.⁵⁶ Z textu není jasné, zda Sanders Irům schopnost rozumět latině připisoval jako pozitivní vlastnost, uvádí to jako prostý fakt. Naopak z obratu „*a singularly absurd order*“ je znát jeho postoj vůči králi. Pro tuto práci je ovšem důležitější další jeho zmínka o Irech a to v souvislosti s královnou Alžbětou. Ve čtvrté kapitole své knihy „*Renewed under Elizabeth*“ popisuje její kroky vůči církvi v zemi a jejich přijímání. Za povšimnutí stojí jeho komentář „*It was thus these things were done in England and soon after too in those parts of Ireland which recognised the queen's authority (...) for the people of that country are before all things catholics.*“⁵⁷ Zároveň v poznámce pod čarou dodává, že jen málo Irů opustilo své vyznání a činili tedy šíření protestantismu v Irsku pro Alžbětu téměř nemožným. Z této formulace se nabízí logická úvaha, že v Irsku bylo velké množství lidí, kteří anglickou panovnici neuznávali a rovněž dále preferovali katolictví. Zde je patrný zásadní rozdíl mezi Campionem, který naopak tvrdí, že největší chybou Irů zůstává, že dále praktikují své pohanské náboženství, a navíc vůbec nezmiňuje, že by v Irsku byl zaznamenáván zásadní rozdíl mezi katolictvíma protestantismem. Tito dva autoři naopak docházejí ke stejnému závěru v otázce suverenity Alžběty v Irsku – oba irským klanům či jejich vůdcům přiznávají částečnou autonomii.⁵⁸

2.2 John Foxe – Acts and Monuments

Posledním zástupcem anglických protestantů je John Foxe – duchovní, který sepsal *Acts and Monuments*⁵⁹ (běžněji známé pod názvem *The Book of Martyrs*) jako svědectví o křesťanských mučednických historie, a především pak svésoučasníky – oběti na straně reformace. Vydal ji anglicky v roce 1563. Jakožto politicko-nábožensky orientovaná kniha *Book of Martyrs* se opět k Irům věnuje pouze

Elita gaelské strany společnosti běžně užívala latinu jako oficiální jazyk při vzájemných jednáních více viz PALMER, Patricia: *Language and conquest in Early modern Ireland. English renaissance literature and Elizabethan imperial expansion*. Cambridge 2004, s. 185–188.

⁵⁶ SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican Schism*. Londýn 1877, s. 174. Dostupné online: <https://archive.org/details/risegrowthofangl100sandrich> [cit. dne 28.10. 2023].

⁵⁷ Tamtéž, s. 269.

⁵⁸ Campion tyto vůdce dokonce nazývá princí viz poznámka č. 35.

⁵⁹ Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up

ojediněle a soustředí se na konkrétní osobnosti a události, které vedly k jejich likvidaci či nucenému exilu. Jeho dílo vyšlo za jeho života v několika edicích a po jeho smrti bylo kontinuálně obohacováno o aktuální události. Poslední událost relevantní pro stanovené období a zároveň související s Irskem je smrt biskupa Ridleye. Dle Foxe byl biskup okamžitě v hledáčku „*bloody Mary*“, poslán do Toweru, následně do věznice Bocardo v Oxfordu a poté do domu „*of one Irish*“.⁶⁰ Foxe se více k tomuto Irovi nezmiňuje, neuvádí ani jeho jméno. Pouze podotýká, že manželka „*Mrs. Irish (the keeper's wife)*“ v předvečer jeho popravky naříkala a plakala, přičemž ji Ridley žoviálně uklidňoval. Pokud tímto Foxe míní naznačovat, že tento Ir a jeho žena nějakým způsobem stranili Ridleyemu, více tuto skutečnost nerozvádí.⁶¹ Z uvedeného lze vyvodit především to, že Foxe striktně odsuzoval královnu Marii a označoval ji přídomek „*krvavá*“, o jeho vztahu k Irům nelze tvrdit nic bližšího. Další zmínky o Irech či Irsku se nachází například v kapitole XVII. - *Rise and Progress of the Protestant Religion in Ireland; with an Account of the Barbarous Massacre of 1641*, tu nicméně již Foxe nemohl napsat celou, protože událostí roku 1641 se již nedožil. Je ovšem možné, že první část kapitoly věnované ještě době Jindřicha VIII. a jeho nástupců sepsal Foxe osobně. Zde popisuje průběh vzniku anglikánské církve a zdůrazňuje papežův vliv na Irsko. Používá termínu „*the irish papist*“ a líčí incident při první mši s užitím Common Prayer v Dublinu, kdy z trnové koruny mramorové sochy Krista kapala krev a jeden z nastrčených podvodníků na celý kostel hlasitě vykřikl, že Kristus krvácí, protože do kostela vstoupilo kacířství. Foxe pak uvádí, jak obyčejní lidé a zástupci té nejnižší vrstvy společnosti z kostela utekli, protože se domnívali, že vykoupení lze nalézt pouze v jejich „*neomylné*“ církvi. Právě tento incident měl dle Foxe velký vliv „*over the minds of the ignorant Irish*“. A v závěru přiznává, že pro průběh událostí z doby vlády Eduarda VI. a Marie existuje málo zpráv.⁶²

K tomuto dílu je přiřazen k analýze i pramen vizuální povahy – ilustrace knihy *Book of Martyrs* z roku 1631. Tento dřevoryt je k nahlédnutí v online databázi

⁶⁰ FORBUSH, W.B. (ed.): *Fox's Book of Martyrs*. New York 1926, s. 234. Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up [cit. dne 6.11. 2023].

⁶¹ Je také možné, že šlo pouze o nevhodnou formulaci a vůbec se o Iry nejednalo, nicméně stylizace „*he was placed in the house of one Irish (...)*“ tomu nenasvědčuje.

⁶² Neodpouští si ovšem poznámku na účet královny Marie – „*Towards the conclusion of the barbarous sway of that relentless bigot, she attempted to extend her inhuman persecutions to this island; but her diabolical intentions were happily frustrated in the following providential manner, the particulars of which are related by historians of good authority.*“ - FORBUSH, W.B. (ed.): *Fox's Book of Martyrs*. New York 1926, s. 302. Dostupné online: https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up [cit. dne 6.11. 2023].

Britského muzea.⁶³ Zobrazuje heroický pohled na krále Jindřicha VIII. na trůně s papežem u nohou. V rukách drží meč a Bibli, po pravé ruce mu stojí postavy Olivera Cromwella a Thomase Cranmera. Kardinál Fischer se snaží pomoci postavě papeže Klementa VII. Jedná se o typickou satirickou ilustraci, která staví na piedestal Jindřicha VIII. jako svrchovaného panovníka nad církví a vítěze nad papežem. Autor dřevorytu je anonymní, v důsledku čehož nebylo možné tento pramen využít v rámci této práce pro anglickou či irskou stranu, ale pouze jako kulturní doplněk ke knize Johna Foxe. Z uvedeného vyplývá, že z jeho díla lze dedukovat především jeho negativní postoj vůči Marii I. a v zásadě negativní názor na Iry, kteří zůstávali věrní katolictví.

3. Ohlasy v populární kultuře

Vyjádření názoru na Irsko lze spatřit i v kulturních projevech jako je divadlo. Jedním z takových pramenů je dílo Williama Shakespeara *Jindřich V.* Tuto hru Shakespeare napsal v roce 1599,⁶⁴ tedy v době, kdy v Irsku probíhala Tyroneho rebelie.⁶⁵ Dramatik v ní několikrát na události v Irsku přímo či nepřímo naráží. Politické názory či Shakespeareovo stranění královně lze ponechat stranou, pro tuto práci je zajímavá drobná zmínka o jediné postavě původem z Irska – tedy kapitána MacMorrisse. Právě způsob, jakým autor zvolil tuto postavu vykreslit, je svědectvím o představě, kterou anglická společnost o Irech měla a skrze Shakespeareovo dílo se i dále šířila a vytvořila tak precedens pro stereotypní zobrazování tohoto národa. Kapitán MacMorris vstupuje do hry společně se zástupci dalších národů v anglickém království – společně se Skotem a Velšanem ve zdánlivém spojení.⁶⁶ Mezi řádky se jedná o kapitána, který je výbušný, rozezlený, a především zatížený silným přízvukem, který slouží právě k jeho jednoznačnému oddělení od ostatních postav a svým způsobem ho zesměšňuje.⁶⁷ Klíčovým pro tuto

⁶³ Dřevoryt je v Britském muzeu katalogizován pod číslem 1973, U.219 v oddělení Prints and drawings, dostupné online: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1973-U-219 [cit.dne 26.8.2023].

⁶⁴ SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017, s. 11.

⁶⁵ Také známá jako devítiletá válka.

⁶⁶ Pravda byla ale daleko od Shakespeareem vytvořené divadelní reality – Skotové a Irové se skutečně spojili při několika příležitostech na konci 16. století, ale ne s Angličany ale proti nim. Vizs. 25.

⁶⁷ Což ovšem v této hře není výjimečné, Shakespeare používá dialekt jako zbraň proti vlastním postavám i v jiných případech. Nejedná se také pouze o něj, podobný způsob stylizace cizinců se užíval napříč alžbětinským dramatem viz FERENCOVÁ, Hana: *Katolíci, papeženci a protestantská Anglie – role Španělů a Francouzů v alžbětinském a raně Stuartovském dramatu*. *Historica Olomoucensia* č. 45, 2013, s. 37–61.

práci je ale situace, kdy se MacMorris rozčílí kvůli narážce na jeho národnost. Rétoricky se ptá, k jakému národu to vlastně má patřit a hrozí, že tazateli utne hlavu.⁶⁸ Jde o narážku na pro Angličany typické vnímání Irů jako krutých a popudlivých lidí a také na nejistý kapitánův původ, a tudíž jeho neznámé stranění při konfliktu.⁶⁹ Jazyk jde v dramatickém zpracování ruku v ruce se zjevem Irů – dramatik Thomas Hughes ve své hře *Misfortunes of Arthur* (1587) popisuje postavu Ira jako rozcuchaného a zarostlého divouse vyzbrojeného irskou dýkou, oblečeného v irském kabátci a stejně jako Shakespeare přidává „typickou“ irskou vznětlivost.⁷⁰ Dramatiků, kteří stereotypního irského divocha ve své hře předvedli, je nespočet – od Shakespeara přes Jonsona a Hughese k Dekkerovi.⁷¹

Posledním pramenem, který pomyslně uzavře kruh zobrazování Irů jako divokých a barbarských obyvatel, je ilustrovaná mapa Irska z roku 1610.⁷² Přesto, že je pro zvolené období této práce hraniční, je důležité tento pramen zmínit jako důkaz pokračujícího trendu, nadto její autor John Speed působil většinu života ve zvoleném období, tudíž jeho dílo logicky musí odrážet právě tuto dobu. John Speed svůj kartografický počín ilustroval na levé straně vyobrazením šesti postav s popisky. Tyto postavy velmi úzce korelují s popisem typů Irů, které popsal již Campion v roce 1571. Jedná se o „*The Gentleman of Ireland, The Civil Irish man, The Wilde Irish man*“ a jejich ženské protějšky titulované stejnými adjektivy. Právě „*wilde Irish man*“ přesně zapadá do stanoveného schématu nižší sorty Irů – muž je dlouhovlasý, zarostlý, přes ramena má přehoz a v ruce drží kopí. Divoká Irka je zcela zahalená v dlouhém kusu látky, je prostovlasá a vztahuje k muži prázdné ruce. I zbytek postav je ovšem zabalený do dlouhých pravděpodobně vlněných hávů, které částečně či úplně zakrývají jejich oblečení a nijak neusnadňují jejich identifikaci. Jediný způsob, jak lze poznat, že jde o vyšší třídu společnosti, je díky okružím, které má „*gentlewoman*“, kloboukům „*gentleman of Ireland*“ a „*civil Irish man*“ a upraveným vlasům jejich ženských protějšků. Po komparaci i s dvěma

⁶⁸ SHAKESPEARE, William: *King Henry V*. Praha 2016, s. 82.

⁶⁹ Postava kapitána MacMorrise se má pravděpodobně řadit k starousedlíkům – Angličanům usídlujícím se v Irsku již od středověku, a tedy onomu etniku Anglo-Irů, kteří stojí kdesi na pomezí MacMorris tudíž sám neví, kam patří více viz SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017, s. 122–129.

⁷⁰ HUGHES, Thomas: *The Misfortunes of Arthur*. Londýn 1828, s. 27. Dostupné online: <https://archive.org/details/misfortunesarth00hughgoog> [cit. dne 7.11. 2023].

⁷¹ JASTER, Margaret Rose: *Staging a Stereotype in Gaelic Garb: Ben Jonson's "Irish Masque", 1613*. New Hibernia Review, vol. 2, 1998, n. 4, s. 86–98. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20646259> [cit. dne 7. 11. 2023].

⁷² Autorem je John Speed – dostupné online: https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-irland-12058157 [cit. dne 22. 3. 2023].

dalšími mapami je možné tvrdit, že John Speed zvolil pro Irsko zcela unikátní způsob zobrazení obyvatel dané země a jeho ilustrace souhlasí s dobovým trendem stereotypního obrazu Irů.⁷³

⁷³ Pro srovnání a vytvoření objektivního obrazu o způsobu, jakým John Speed ilustroval lidské postavy byly nalezeny i mapy Anglie a Čech, kde Speed zobrazuje podobně jako v irském případě vrstvy společnosti. Přičemž v případě Anglie nejnižším stupněm je „*countryman*“, který má i přes své nejnižší postavení oblečení ne nepodobné výše postaveného „*gentleman*“, jeho pozice je zdůrazněna pouze tím, že má přes rameno koš a v ruce drží zabitého králíka. Ženská postava „*countrywoman*“ má na sobě dlouhé šaty, čepce a okruží a na ruce má zavěšený košík. V případě Čech je rozpis osob barvitější, Speed doplňuje stupně společnosti i o vdanou dámu či ženatého muže, nejnižším zástupcem je opět „*countryman* a *countrywoman*“ a jejich znázornění je víceméně identické s tím anglickým – jejich oblečení se neliší nijak výrazně, je pouze kladen důraz na to, že šlo o manuálně pracující lid. Obě mapy jsou dostupné online: mapa Anglie https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-england-12058018, mapa Čech https://archive.org/details/dr_bohemia-12058185 [cit. dne 7. 11. 2023].

Závěr

Současné odborné historiografické práce s tematikou společenských poměrů v Irsku během vlády Tudorovců jsou v českém prostředí ojedinělé. Většího prostoru se dostává konfesionalním dějinám, tudorovskému období, potažmo alžbětinské renesanci a shakespearovské tvorbě, především v rámci anglického kontextu. Mezi podstatně frekventovanější zkoumané látky se řadí irský náboženský konflikt v 20. století a s tím související IRA a její přesahy do současnosti.⁷⁴ Na Irsko jako samostatný prvek doposud nebyl brán zřetel, z velice praktických příčin – dějiny Irska jsou úzce provázané s dějinami Velké Británie a existuje pouze omezené množství pramenů, které by bylo možné prohlásit za prosté anglického vlivu. I z toho důvodu bylo cílem práce porovnat oboustrannou percepci těchto národů skrze optiku jejich konfesí a v převažujících anglických pramenech najít irské stopy, na jejichž základě následně načrtnout alespoň hrubé obrysy irského pohledu na situaci mezi lety 1553–1603. Naproti tomu autoři pramenů této práce jsou v české historiografii známí (Edmund Campion svou dobu působil i v českých zemích,⁷⁵ Edmund Spenser se objevuje v kontextu studií shakespearovských současníků a jako významný básník,⁷⁶ a John Knox patří mezi známé kazatele),⁷⁷ nicméně existuje dostatečný prostor pro analýzu jejich děl s ohledem na jejich postoj vůči Irsku, potažmo Irům. Zcela odlišná situace nastává samozřejmě v kontextu anglicky psané odborné literatury. Tudorovské období je odborně i širokou veřejností vděčně přijímané téma, z pohledu kulturních, sociologických, konfesionalních nebo politických dějin.⁷⁸ V současné době se diskutuje téma analýzy Koloví jako svébytného, ale stále veskrze fluidního území⁷⁹ a národ Anglo-

⁷⁴ Za autory je nutné zmínit Vojtěcha Halamu, který se věnuje nábožensko-politickým dějinám v Irsku 20. století. Zmíňme i Jana Franka, autora publikace o náboženském konfliktu v Irsku z širšího historického pohledu, nicméně tato publikace se řadí spíše mezi populárně-naučné. V neposlední řadě pak Ondřej Pilný, jehož hlavním odborným zaměřením je soudobá irská literatura a drama.

⁷⁵ ¹³⁴ A je tedy často zmiňován v souvislosti s ostatními katolíky alžbětinské doby, viz HILSKÝ, Martin: *Shakespearova Anglie: Portrét doby*. Praha 2020, s. 560.

⁷⁶ V ohledu renesančních autorů včetně analýz díla Edmunda Spensera je vhodné zmínit Martinu Kastnerovou, alžbětinským dramatem se pak zabývá Hana Ferencová, raně novověkou anglickou literaturou a dramatem obecně Soňa Nováková, Shakespearovou dobou Martin Hilský.

⁷⁷ Rozbory nábožensko-politických textů alžbětinské doby včetně Johna Knoxe se zabývá například Miroslav Beneš.

⁷⁸ Nicméně ještě na konci devadesátých let bylo mariánské období a alžbětinské reformace v Irsku označované za neprobádané, bez solidní jednoznačně zaměřené odborné studie viz ELLIS, Steven G.: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 224–229

⁷⁹ Hranice Koloví nebyly pevně stanovené a často docházelo k jejich změně, vlivem měnící se politicko-vojenské situace viz ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021, s. 171.

Irů jako třetí veličina ve složitém vztahu Angličanů a Irů. Trendem je i zkoumání role žen v tudorovském Irsku a pohled na irskou „divokost“ ve srovnání s anglickou civilizovaností. Poměrně novým tématem je v irském historickém diskurzu tudorovský zábor a jeho diskutabilní úspěšnost co do náboženské reformace.⁸⁰ Z pohledu politického, ale i hospodářského a právního hlediska se pak do popředí dostává i souboj anglického a gaelského práva, které se dlouhou dobu aktivně užívalo.⁸¹

Stěžejní otázkou této práce bylo zjistit, jakým způsobem se měnila percepce Irů a Angličanů, zda vzájemné vztahy ovlivňovalo náboženství, či zda tón udávala především etnicita a konfese. Hlavní hypotézou v úvodu práce byla představa o preferenci konkrétního panovníka na základě etnické příslušnosti subjektu. V samotném základu této hypotézy lze po analýze pramenů spatřovat jablko sváru. Etnická situace v Irsku daného časového rozmezí je komplikovanější, než aby bylo možné otázku beze zbytku zodpovědět. Tuto hypotézu lze i s tímto vědomím snadno prohlásit za mylnou, neboť při mnoha příležitostech v pramenech byly nalezeny evidentní doklady o převažujícím vlivu náboženského vyznání na preferenci panovníka – ať už šlo o osoby z řad kléru či zástupce světských profesí. Anglo-Irové nebo Irové byli od dob Normanů na určitou přítomnost Angličanů na svém území zvyklí a jako pána Irska anglického panovníka v určitých případech i akceptovali.⁸² To lze vyvodit z faktu, že irská společnost (o které jsou zprávy) uznala Jindřicha VIII. jako hlavu církve a větší odpor se objevil až za vlády Eduarda VI., kdy docházelo ke skutečné náboženské reformaci.⁸³ Ze stanoveného období je nutné stále brát v potaz délku vlády Marie I. a Alžběty I., nicméně i přesto je výsledek poměrně vypovídající. Za obou panovnic probíhaly nepokoje a povstání, avšak pouze za Alžběty existuje prokázaný organizovaný odpor jak z řad Anglo-Irů, tak vůdců irských klanů, motivovaný nábožensky, kdy došlo na boj

⁸⁰ Tudorovský zábor Irska nebyl za Alžbětiny vlády dokončen a politické podmanění ostrova bylo dovršeno až za vlády Stuartovců viz ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 358; DAWSON, Jane: *Scotland, Ireland and the Vision of a „British“ protestant reformation*. *An Irish Quarterly Review*, vol. 106, winter 2017-2018, n. 424, s. 439–447. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/90015889> [cit. dne 10.3. 2023].

⁸¹ Z irského odborného prostoru je nutné zmínit například Ruth Canning, která se svým výzkumem orientuje na vztahy Anglo-Irů v 16. století

⁸² V tomto bodě je nutné klást důraz na velkou míru svébytnosti různých irských klanů a na finanční omezení, která anglickým panovníkům roky zabraňovala plnému vojenskému zabránění ostrova, výsledkem čehož byla pokračující rozdělená společnost – ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021, s. 172.

⁸³ LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 139.

„za obranu katolictví v zemi“.⁸⁴ Za Marie takto masivní odboj neproběhl, přinejmenším ne na základě víry. Tudíž pro Irsko byla Alžběta jako panovnice a svrchovaná hlava církve zcela nevyhovující, zatímco mariánská restaurace probíhala o něco klidněji.⁸⁵ Při pohledu na etnickou část otázky je nicméně zřejmé, že pokračující přísné segregáční podmínky způsobovaly odpor za Marie i Alžběty, přičemž pouze za Marie jsou doložené drastické represe v podobě uplatňování ohně jako formy postihu.⁸⁶ Proti uvedené hypotéze tedy vypovídá fakt, že za obou tudorovských panovnic probíhaly nepokoje jak v etnické, tak náboženské sféře, a nelze tedy ani jednu vládu prohlásit za plně akceptovanou či snad mírumilovnou.⁸⁷ Podotázkou v této hypotéze bylo, zda a jak se Irové proti anglickým panovnicím vyhraňovali. Z analýzy pramenů a sekundární literatury vychází jednoznačný závěr – Irové se proti oběma královnám vyhraňovali, přičemž otevřený boj býval častým projevem jejich odporu. Vedle něj však Irové projevovali nesouhlas například zmiňovanými sňatky nebo i užíváním irštiny, což lze dokázat z nutnosti místodržitele najímat si překladatele.

V otázce vzájemného vnímání Irů a Angličanů se po zkoumání pramenů objevují jasné kontury negativního obrazu Irů ze strany Angličanů, přičemž tento trend pokračuje napříč zvoleným obdobím vlád. Anglický pohled na obyvatele Irska neovlivňovala v tomto případě konfese subjektu, negativní popis gaelského národa byl často způsoben právě domnělou nadřazeností křesťanů nad pohany, kterými Irové dle Angličanů velmi dlouho zůstávali.⁸⁸ Z pozice kulturně a administrativně vyspělejšího národa Angličané na Iry opakovaně shlíželi s odporem, místy přezíravou blahosklonností.⁸⁹ Důkazem o negativním vnímání Irů,

⁸⁴ Počítejme desmondovy rebelie v šedesátých a sedmdesátých letech 16. století i devítiletou válku na přelomu 16.–17. století, obě velká vzbouření spojených pro-katolické anglo-irské šlechty a spojených irských klanů viz. LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998, s. 149–155.

⁸⁵ Což bylo způsobené mnohem menší mírou heretiků, kteří by v Irsku působili – ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelic rule*. New York 1998, s. 224.

⁸⁶ Ostatně krutost mariánských trestů je všeobecně známý fakt, Irsko v tomto smyslu není výjimkou.

⁸⁷ K tomu se váže úvaha, jaké podstaty tento staletý anglo-irský rozpor ve skutečnosti je. Zda je podstaty primárně etnickým konfliktem, či spíše etnizovaným náboženským konfliktem. S vědomím toho, že Irové přišli do styku s Angličany ještě v době, kdy se oba národy hlásily ke katolictví. Nejpádnějším argumentem pro názor, že se jedná o etnizovaný náboženský konflikt, je skutečnost, že za Jindřicha VIII. nedocházelo k tak dramatickým výbojům proti Angličanům, jako tomu bylo za Eduarda VI. a Alžběty I., kdy nastoupila skutečná náboženská reformace. Není ovšem od věci si i tak připomenout, že irské klany vedly proti Angličanům v různé míře výpady i před odtržením od Říma a tudíž je třeba celou historii anglo-irských vztahů diferencovat. V době Alžběty Marie se jednoznačně jedná o etnizovaný náboženský konflikt, zatímco v době před konfesionálními změnami jde o etnický konflikt.

⁸⁸ Tento názor podporuje i fakt, že je společným argumentem užívaným katolíkem Edmundem Campionem i protestantem Edmundem Spenserem.

⁸⁹ Zejména Edmund Spenser toto akcentuje a prosazuje skrze své postavy ve svém díle *A View of the state of*

prostupujícím do široké veřejnosti je i to, že tento přístup byl volen často i zcela politicky či nábožensky neaktivními osobami, jako byli umělci či spisovatelé.⁹⁰ Irové jsou v anglickém dramatu i próze či poezii představováni jako divoši bez vychování, hrubiánští pohané a jsou často zesměšňováni pro svůj přízvuk. Kontinuitu stereotypního ztvárňování Irů na anglických jevištích lze spatřit i v Ben Jonsonovi a jeho *Irish Masque* z roku 1613.⁹¹ Jonson stejně jako Shakespeare užívá zesměšňování irského přízvuku za účelem diskreditace Ira jako takového pro pozvednutí postav Angličanů – tři jeho irské postavy symbolizují chaos, ponížení a touží potěšit krále Jakuba a distancují se od „*vild Irish*“.⁹² Z uvedených pramenů není možné doložit vnímání a zobrazování Angličanů v rámci irské společnosti, nicméně lze předpokládat, že pozitivní nebylo.⁹³ Spojujícím článkem obou etnik, na něž bohužel rovněž není možné pohlédnout z irské strany, je etnikum Anglo-Irů. Překvapujícím závěrem této práce je fakt, do jaké míry byli Anglo-Irové důležitou veličinou. Velmi často byli hybnou silou střetů s Angličany a do boje šli bok po boku s irskými klany.⁹⁴ Také intenzita propojování Anglo-Irů s Iry je závažnější – mnoho takových Anglo-Irů uzavíralo sňatky s místními Iry a následně se plně adaptovali mezi irskou populaci.⁹⁵

Tyto argumenty jednoznačně nahrávají konkluzi, že irská společnost do určité míry tuto formu Angličanů přijímala. Lze tak učinit skrze využití výše uvedeného etnika Anglo-Irů, kteří se často identifikovali spíše jako Irové než Angličané, a je tedy na místě jejich názory či postoje považovat za bližší názoru širší irské veřejnosti, nebo přinejmenším skrze jejich přijetí či nepřijetí do irské společnosti nahlédnout na názor Irů na Angličany „domestikované“. Samotné jádro celé záležitosti je nutné podrobněji prozkoumat, kvůli komplexní etnické situaci nemožnosti prohlásit irskou společnost za jednotnou v jakémkoliv ohledu, existence třetí strany v podobě Anglo-Irů jednoznačné závěry komplikuje. Pro další výzkum se

Ireland, například v případě posměšného označení irských kronik za „sepsané nevzdělanci“ viz. SPENSER, Edmund: *A view of the state of Ireland*. 1596, s. 30. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁹⁰ Politicky exponované osoby se negativní rétorice vůči Irům vůbec nestraniily, jako třeba James Stanihurst a jeho řeč, které ve svém díle zmiňuje i Edmund Campion, viz s.7.

⁹¹ Dostupné online: <http://www.hollowaypages.com/jonson1692irish.htm> [cit. dne 7. 11. 2023].

⁹² Jedna z postav se dokonce představuje jako rodák z „English payle“ viz <http://www.hollowaypages.com/jonson1692irish.htm> [cit. dne 7. 11. 2023].

⁹³ Soudě na základě opakovaných nepokojů a odbojových akcí v daném období i mimo něj.

⁹⁴ Viz devítiletá válka i desmondovy rebelie.

⁹⁵ Je dobré si ale připomenout druhou stranu mince – i Irové se často vzdávali svých irských jmen a zvyků výměnou za udělení práv k nakládání s vlastním majetkem.

bezpochyby nabízí tedy zevrubnější průzkum pramenů z irské strany, ačkoliv pravděpodobnost existence takových pramenů, vytištěných přímo v Irsku, je v dobovém kontextu mizivá. Nabízí se tedy prameny s autorstvím irských emigrantů či cestovatelů a jejich vyjádření k tématice, jako tomu bylo v případě Edmunda Spensera i Edmunda Campiona, kteří, ať oba Angličané, v Irsku sami určitou dobu žili a následně se k tamní situaci vyjadřovali. Bylo by tedy vhodné analyzovat prameny autorů, kteří v Irsku alespoň část života fungovali, aby bylo možné jejich názor na společenské poměry označit za erudovaný.⁹⁶ Další neméně zajímavou oblastí ke zkoumání je rovněž otázka etnického či náboženského původu anglo-irských komplikovaných vztahů a jejich proměny. Z načrtnutých témat této práce je také možné v dalším výzkumu rozvinout téma přijímání Anglo-Irů do irské společnosti, jejich role a postoj vůči oběma národům. Pro další bádání, které by mohlo rozšířit pohled Irů na dobovou situaci se nabízí zkoumání pramenů mikrohistorického spektra (např. prameny rodiny O'Hara z hrabství Sligo, které obsahují korespondenci, záznamy o půjčkách či zástavách půdy). Soubor těchto listin je uložen v National Library of Ireland, nicméně jedná se o menší část celkového souboru, který by byl použitelný k bádání tudorovského období. Podstatně lepší a zachovalejší prameny pro stanovenou éru lze nalézt v církevní administrativě.⁹⁷ V obou případech je ovšem často překážkou jazyková bariéra – některé zachované texty z irské strany (zejména lidové či kulturní)⁹⁸ jsou v irštině a naopak církevní texty či záznamy z chodu farností v latině.⁹⁹ I v případě anglicky psaných či tištěných pramenů bylo místy využito online slovníku raně novověké angličtiny.¹⁰⁰

Nábožensko-etnická situace v Irsku za Tudorovců je poutavé téma právě v ohledech komplexnosti. Díky jeho přesahům až do současnosti je možné jej prohlásit za téma živé a bezesporu citlivé. V kontextu Irské republiky je situace

⁹⁶ Za tím účelem by bylo možné odrazit se od práce historiků Davida Worthingtona nebo Hiram Morgana, kteří se zabývají britskou a irskou emigrací, potažmo irskými styky s Evropou v raně novověkém období.

⁹⁷ Příkladem může posloužit pramen *The whole works of sir James Ware concerning Ireland*, v níž autor rozebírá historii jednotlivých farností, biskupů a celkově církevní tematiku celého Irska.

⁹⁸ Jak ostatně zmiňuje i Edmund Campion při popisu irštiny, kde zmiňuje “*common letters, Bards and Rhymers are said to delight passingly those that conceive the grace and propriety of the tongue*”

— CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland*. Dublin 1571, s. 12. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

⁹⁹ Nutno dodat, že nejen církevní texty, dle Edmunda Campiona latinsky mluvili i prostí Irové jako obecnou řečí, které se naučili ve školách jako děti — CAMPION, Edmund: *Historie of Ireland*. Dublin 1571, s. 18. In: WARE, James: *The historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

¹⁰⁰ Například <https://leme.library.utoronto.ca/>.

Severního Irska jako součásti Velké Británie v široké veřejnosti i vědecké obci stále diskutovanou otázkou a politicky aktivně užívaným argumentem pro zesílení vlastní rétoriky. Následkem toho je v irské společnosti stupňující se pocit fatalismu a pasivity, stejně jako vědomí dlouhotrvajícího únavného tření.¹⁰¹ V období Tudorovců, potažmo Stuartovců, můžeme spatřovat kořeny náboženského konfliktu a zesilujícího napětí mezi oběma národy, a jeho zkoumání je činností, které se v českém prostředí nedostává příliš mnoho prostoru. Tato práce nastínila a představila téma Anglo-Irů a Koloví jako svébytných a neopomenutelných veličin.

¹⁰¹ ARTHUR, Paul: *Anglo-Irish relations and the Northern Ireland Problem*. Irish Studies in International Affairs. 100 years of Irish Foreign Policy. Royal Irish Academy 2019, s. 101. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.3318/irisstudinteaffa.2019.08> [cit. dne 2.12. 2023].

Resumé

Hlavním předmětem této studie bylo představit anglo-irské vztahy během vlády královen Marie I. a Alžběty I. Toto období bylo zvoleno z důvodu jeho specifických konfesionálních změn a jejich závažnému potenciálnímu vlivu na oba národy a jejich vzájemné styky a vnímání. Skrze prameny bylo možné nahlédnout na události převážně anglickou optikou. Zmíněné prameny byly; *The rise and growth of the Anglican schism*, *The Book of Martyrs*, a *Historie of Ireland, collected by three learned authors – Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Cílem bylo mj. pokusit se najít irské názory a reakce skrze oči Angličanů případně anglických katolíků.

Závěrem a hlavním objevem těchto představených témat budiž tvrzení, že jde o komplexní a široké okruhy a že Angličané a Irové nebyly jediné přítomné národy, nutné zahrnout do rovnice. Klíčovým faktorem byla také smíšená etnická skupina nazývaná Anglo-Irové. Angličané i Irové byli v přímém styku již od středověku a Angličané vládli především nad částí Irska zvané Koloví. Výsledkem těchto kolonizačních tendencí vznikla zmíněná skupina. Vzájemná percepce těchto národů byla dominantně nepřátelská a Angličané často užívali negativní narativ vůči Irům ve své kultuře, politice i vzdělávacích/náboženských textech. Přičemž je třeba mít na paměti, že irské hledisko bylo možné spatřit pouze ve zprostředkované formě skrze anglického vypravěče ať už v podobě duchovního, historika nebo politika.

Prameny

FORBUSH, W.B. (ed.): *Fox's Book of Martyrs*. New York 1926. Dostupné online:
https://archive.org/details/foxsbookofmartyr0000will_r3v9/mode/2up.

HUGHES, Thomas: *The Misfortunes of Arthur*. Londýn 1828. Dostupné online:
<https://archive.org/details/misfortunesarth00hughgoog>.

JONSON, Ben: *The Irish Masque*. Dostupné online:
<http://www.hollowaypages.com/jonson1692irish.htm>.

National Library of Ireland, A29719: NICHOLLS, K.W. (ed.): *The Irish fiants of the Tudor sovereigns: during the reigns of Henry VIII, Edward VI, Philip & Mary, and Elizabeth I. with a new introduction by Kenneth Nicholls and preface by Tomás G. Ó Canann. Vol. I–IV*. Dublin 1994.

SANDERS, Nicholas: *The Rise and Growth of the Anglican schism*. Tunbridge Wells 1988.

SPEED, John: *The Kingdome of Irland*, 1612. Dostupné online:
https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-irland-12058157.

SPEED, John: *The Kingdome of England*, 1612. Dostupné online:
https://archive.org/details/dr_the-kingdome-of-england-12058018.

SPEED, John: *Bohemia*, 1626. Dostupné online:
https://archive.org/details/dr_bohemia-12058185.

British Museum, Prints and drawings, m.n. 1973, U. 219: *Illustration to Foxe's Book of Martyrs*. Dostupné online:
https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1973-U-219.

Marsh's Library, N2.4.15.: WARE, James: *The Historie of Ireland collected by three learned authors Viz. Meredith Hanmer, Edmund Campion and Edmund Spenser*. Dublin 1633.

Literatura

ARTHUR, Paul: *Anglo-Irish relations and the Northern Ireland Problem*. Irish Studies in International Affairs. 100 years of Irish Foreign Policy. Royal Irish Academy 2019, s. 37–101. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.3318/irisstudinteaffa.2019.08>.

BENEŠ, Miroslav: *John Knox a Christopher Goodman v (ne)smrteľném boji proti ženám, panchartúm a cizincúm*. Opera Historica, roč. 22, 2021, č. 1, s. 7–33. Dostupné online: <https://opera-historica.com/pdfs/oph/2021/01/01.pdf>.

BOOTH, Ted W.: *Elizabeth I. and Pope Paul IV.: Reticence and Reformation*. Church History and Religious Culture, vol. 94, 2014, n. 3, s. 316–336. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/23923181>.

BOOKER, Sparky: *Intermarriage in fifteenth-century Ireland: the English and Irish in the 'four obedient shires'*. Proceedings of the Royal Irish Academy: Archaeology, Culture, History, Literature, vol. 113, 2013, s. 219–250. Dostupné online: <http://www.jstor.org/stable/42751274>.

CROSS, Claire, LOADES, David, SCARISBRICK, J.J. (eds.): *Law and government under the Tudors. Essays presented to Sir Geoffrey Elton on his retirement*. Cambridge 1988.

DAWSON, Jane: *Scotland, Ireland and the Vision of a „British“ protestant reformation*. An Irish Quarterly Review, vol. 106, winter 2017-2018, n. 424, s. 439–447. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/90015889>.

ELLIS, Steven G: *Ireland in the age of Tudors 1447–1603: English expansion and the end of Gaelis rule*. New York 1998.

ELLIS, Steven G.: *Ireland's English Pale, 1470–1550. The Making of a Tudor region*. Woodbridge 2021.

ELLIS, Steven. *The English Pale: „A failed identity“?* History Ireland, vol. 19, 2011, n. 2, s. 4–17. <http://www.jstor.org/stable/41202761>.

The Encyclopaedia Briannica a dictionary of arts, sciences, literature and general information, vol. 5 Calhoun to Chatelaine, Eleventh edition. New York 1910.

Dostupné online:

<https://archive.org/details/EncyclopaediaBritannicaDict.a.s.l.g.i.11thed.chisholm.1910-1911-1922.33vols/05.EncycBrit.11th.1910.v.5.CAL-CHA./page/n153/mode/2up>.

FERENCOVÁ, Hana: *Katolíci, papeženci a protestantská Anglie – role Španělů a Francouzů v alžbětinském a raně stuartovském dramatu*. *Historica Olomouciensia* roč. 45, 2013, s. 37–61. Dostupné online: https://historica.upol.cz/cz/artkey/hol-201302-0003_katolici-papezenci-a-protestantska-anglie-role-spanelu-a-francouzu-v-alzbetinskem-a-rane-stuartovskem-dramat.php.

HILSKÝ, Martin: *Shakespearova Anglie: Portrét doby*. Praha 2020.

JASTER, Margaret Rose: *Staging a Stereotype in Gaelic Garb: Ben Jonson's "Irish Masque", 1613*. *New Hibernia Review*, vol. 2, 1998, n. 4, s. 86-98. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20646259>.

JEFFERIES, Henry A. "THE REFORMATION IN IRELAND: Interpretations Old and New." *History Ireland*, vol. 24, 2016, n. 2, s. 14–17. <http://www.jstor.org/stable/43746192>.

JEFFERIES, Henry A.: *The Marian restoration in Ireland*. *British Catholic History*, vol. 33, 2016, n. 1, s. 12–31. Dostupné online: <https://doi.org/10.1017/bch.2016.3>

KASTNEROVÁ, Martina: *Sideny, Spenser, Puttenham: Tři typy alžbětinské poetiky a utváření profesní a národní identity prostřednictvím poezie*. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*, roč. 16, 2015, č. 1–2, s. 109–128. Dostupné online: <https://otik.uk.zcu.cz/handle/11025/29451>.

LEE, Sidney (ed.): *Dictionary of National Biography*. London 1898, vol. 54, s. 88–89. Dostupné online: <https://archive.org/details/dictionaryofnati54stepuoft/page/88/mode/2up>.

LESSING, Carla: *Promoting English civility in Tudor Ireland: Ideology and rhetoric of difference*. Hannover 2021.

LYDON, James: *The making of Ireland. From ancient times to present*. Londýn 1998.

MAGINN, Christopher: „*Surrender and regrant*“ in the historiography of Sixteenth-Century Ireland. *The Sixteenth Century Journal*, vol. 38, 2007, n. 4, s. 955–974. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/20478623>.

MALEY, Willy: *A View of the present state of Ireland (1596, 1633)*. In: VAN ES, Bart (ed.): *A Critical companion to Spenser studies*. Londýn 2005. s. 210–229. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/304691590_A_View_of_the_Present_State_of_Ireland_1596_1633.

MORGAN, Hiram: „*Never any realm worse governed*“: *Queen Elizabeth in Ireland*. *Transactions of the Royal Historical Society*, vol. 14, 2004, s. 295–308. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/3679322> [cit. dne 10. 3. 2023].

O’NEILL, James: *Like sheep to the stables? Slaughter and surrender during Tyrone’s rebellion, 1593–1603*. *The Irish Sword*, vol. XXXI, 2018, no. 126, s. 366–380. Dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/329070831_Like_sheep_to_the_shambles_Slaughter_and_surrender_during_Tyrone%27s_rebellion_1593-1603#fullTextFileContent.

PALMER, Patricia: *Language and conquest in Early modern Ireland. English renaissance literature and Elizabethan imperial expansion*. Cambridge 2004.

QUINN, David B.: *Henry VIII. And Ireland, 1509–34*. *Irish Historical Studies*, vol. 12, 1961, n. 48, s. 318–344. Dostupné online: <https://www.jstor.org/stable/30005087>.

TAYLOR Maeve, SPILLANE Alison, ARULKUMARAN Sabaratnam: *The Irish Journey: Removing the shackles of abortion restrictions in Ireland*. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, vol. 62, 2020, s. 36–48. Dostupné online: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1521693419300562?via%3Dihub>.

TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha 2007.

SHAKESPEARE, William: *King Henry V*. Praha 2016.

SHAPIRO, James: *1599 – jeden rok v životě Williama Shakespeara*. Praha 2017.